

ЧИННИКИ ОСЛАБЛЕННЯ ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО В НАСАДЖЕННЯХ ФІЛІЇ «ЗВЯГЕЛЬСЬКЕ ЛГ»

Лакизюк В.В., гр. ЛГ-22-2м

Науковий керівник – д-р с.-г. наук, доц. **О.Ю. Андрєєва**
Поліський національний університет

Ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.) поширений у лісових і міських насадженнях, у лісових полезахисних і шляхових смугах. Останнім часом санітарний стан ясена звичайного погіршується в багатьох регіонах [1, 3]. Це пов'язано як зі зміною клімату, так і з високим антропогенним навантаженням, що ослаблює дерева та підвищує їхню сприйнятливість до аборигенних і чужоземних шкідників та збудників хвороб. Серед аборигенних шкідників найбільш поширені ясеніві лубоїди (*Hylesinus* sp.), серед хвороб – бактеріоз (туберкульоз) і кореневі гнилі (зокрема спричинені грибами роду *Armillaria*). Серед чужоземних шкідників провідне місце посідає ясенова смарагдова вузькотіла златка (*Agrilus planipennis*), яка вже проникла у східні області України, та гриб *Hymenoscyphus fraxinea* – збудник халарового некрозу [2, 6].

У насадженнях філії «Звягельське ЛГ» ясеніві насадження ростуть на площі меншій 200 га, а головною породою ясен звичайний є лише на площі 2 га. Насадження переважно мішані – з дубом звичайним (*Quercus robur* L.), вільхою чорною (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.). Водночас зважаючи на стрімке всихання ясена в сусідніх регіонах, важливо було оцінити санітарний стан дерев цього виду в насадженнях філії «Звягельське ЛГ» та причини його ослаблення, що й було метою нашого дослідження.

За матеріалами лісовпорядкування нами було вибрано 14 виділів у Городницькому лісництві. У кожному виділі оглядали не менше 20 дерев ясена звичайного та визначали для кожного діаметр, категорію санітарного стану, поширення сухих гілок, водяних пагонів, окоренкових гнилей і поселень великого ясенівого лубоїда (*Hylesinus crenatus* (Fabricius, 1787)).

Санітарний стан насаджень оцінювали згідно із «Санітарним правилами в лісах України» [5]. Поширеність дерев із сухими гілками, водяними пагонами, окоренковими гнилями та поселеннями ясенівого лубоїда розраховували для кожного виділу як частку дерев із відповідними симптомами чи ознаками від загальної кількості обстежених дерев ясена звичайного у виділі, виражену у відсотках. Інтенсивність всихання гілок оцінювали як частку сухих гілок у кроні, виражену у відсотках. Інтенсивність утворення водяних пагонів оцінювали в балах: 0 балів – відсутні; 1 бал – поодинокі; 2 бала – масові; 3 бала – повністю вкритий стовбур. Інтенсивність розвитку окоренкових гнилей оцінювали за часткою периметра окоренку, охопленого ураженням, вираженою у

відсотках: 0 балів – відсутній, 1 бал – до 25 %; 2 бала – 21–50 %; 3 бала – 51–75 %; 4 бала – понад 75 % [4].

Під час аналізу показники, що характеризують стан насаджень, поширеність та інтенсивність прояву окремих чинників їхнього ослаблення, осереднювали за виділами, а також за групами виділів за категорією насаджень, типом лісорослинних умов, головною породою, походженням ясена, віком насаджень та відносною повнотою (табл. 1).

Таблиця 1

Деякі показники, що характеризують санітарний стан ясенових насаджень, поширеність та інтенсивність прояву окремих чинників їхнього ослаблення

Група виділів	Індекс санітарного стану, бал	Частка дерев із наявністю симптому, %				Інтенсивність прояву		
		сухі гілки	водяні пагони	окоренкова гниль	поселення лубоїда	сухі гілки, %	водяні пагони, бал	окоренкова гниль, бал
<i>за категорією насаджень</i>								
зелен. зон	1,6	83,6	32,5	11,3	4,5	5,1	0,3	0,4
експл.	1,7	84,6	38,1	13,1	7,3	5,8	0,4	0,4
смуги	1,9	86,5	51,5	20,0	8,5	7,2	0,7	0,6
<i>за типом лісорослинних умов</i>								
C ₃	1,6	83,6	32,2	11,1	5,3	5,1	0,3	0,4
C ₄	2,0	86,7	52,0	19,5	9,8	7,3	0,7	0,5
D ₃	1,7	84,8	40,0	12,0	6,0	6,0	0,4	0,4
<i>за головною породою</i>								
Влч	2,0	86,7	52,0	19,5	9,8	7,3	0,7	0,5
Дзв	1,5	83,2	29,4	9,3	5,3	4,9	0,3	0,4
Яз	1,9	86,0	50,0	20,0	6,0	7,0	0,6	0,4
<i>за походженням ясена звичайного</i>								
вегет.	2,0	86,8	53,3	21,3	9,3	7,5	0,7	0,5
насіні. прир.	1,7	84,6	38,8	13,7	6,2	5,8	0,5	0,5
насіні. штучне	1,5	83,2	29,0	8,8	5,6	4,8	0,3	0,4
<i>за віком насаджень, років</i>								
≤ 30	1,5	83,0	27,5	8,0	5,8	4,7	0,3	0,3
31–60	1,7	85,0	42,0	15,5	6,0	6,2	0,5	0,5
> 60	1,8	85,3	43,3	16,0	7,7	6,4	0,5	0,4
<i>за відносною повнотою насаджень</i>								
0,6	1,8	85,7	46,2	17,2	6,7	0,6	0,5	7,2
0,7	1,6	84,0	35,0	12,0	5,4	0,4	0,4	5,2
0,8	1,6	84,1	34,4	11,2	5,4	0,4	0,3	7,4

Аналіз одержаних даних свідчить, що загалом в обстежених насадженнях індекс санітарного стану ясена звичайного становив від I,3 до II,1 бала, частка дерев із наявністю сухих гілок перевищувала 80 % в усіх виділах, частка дерев із водяними пагонами становила від 20 до 80 %, з окоренковою гниллю – від 5 до 22 %, заселених ясеновим лубоїдом – від 3 до 13 %. Сухі гілки становили в різних виділах від 3,8 до 8 %, середня інтенсивність розвитку водяних пагонів становила від 0,1 до 0,8 бала, а поширення окоренкової гнилі – від 0,3 до 0,8 бала.

Найкращий санітарний стан ясена та найменші значення поширення та розвитку симптомів і ознак ослаблення визначені в лісогосподарській частині лісів зеленої зони, у вологому сугруді, у насадженнях насінневого штучного походження, з дубом звичайним як головною породою, віком до 30 років, із відносною повнотою 0,8 (див. табл. 1).

Найгірший санітарний стан дерев ясена звичайного і найбільші інші показники визначено у смугах лісів уздовж річок та інших водойм, у сирому сугруді, у насадженнях порослевого походження, із вільхою чорною як головною породою, віком понад 60 років, із повнотою 0,6.

Література

1. Гойчук А. Ф., Дрозда В. Ф., Кульбанська І. М. Туберкульоз ясена звичайного у Західному Поділлі України: етіологія, симптоматика, патогенез. Наукові праці лісівничої академії наук України, 2018. №16. С. 31-40.

2. Кучерявенко Т. В., Скрильник Ю. Є., Давиденко К. В., Зінченко О. В., Мешкова В. Л. Перші дані щодо біологічних особливостей *Agrilus planipennis* Fairmaire, 1888 (Coleoptera: Vuprestidae) на території України. Український ентомологічний журнал. 2020. №1–2(18). С.57–65.

3. Мацяк І. П., Крамарець В. О. Всихання ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.) на заході України. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.7. С. 67–74.

4. Методичні вказівки з нагляду, обліку та прогнозування поширення шкідників і хвороб лісу для рівнинної частини України / укладач В. Л. Мешкова. Харків: ТОВ Планета-Прінт, 2020: 92 с.

5. Санітарні правила в лісах України: затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства від 26.10.2016 № 756. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-п> (дата звернення 01.08.2023).

6. Davydenko, K., Skrylnik, Y., Borysenko, O., Menkis, A., Vysotska, N., Meshkova, V., Olson, A., Elfstrand, M., Vasaitis, R. Invasion of Emerald ash borer *Agrilus planipennis* and ash dieback pathogen *Hymenoscyphus fraxineus* in Ukraine—A concerted action. *Forests* 2022, 13, 789. <https://doi.org/10.3390/f13050789>.